

Gündoğmuş (Antalya) ve Köylerinde Anlatılan Geyik Efsanesi ve Bu Efsane Üzerine Bir Değerlendirme¹

Selim Hilmi ÖZKAN*

Özet

Her bölgede olduğu gibi Antalya Gündoğmuş'ta da birçok efsane anlatılmaktadır. Bu efsanelerden birisi de Geyik Efsanesidir. Bu çalışmadaki amacımız edebiyatımızın, kültürümüzün hatta tarihimizin önemli kaynaklarından biri olan efsanelerin önemi ile birlikte, Geyik Efsanesini buradaki anlatılış şekli ile ortaya koymak ve efsanenin geçtiği yeri ve efsaneyi bir takım tarihi veriler ile desteklemektir.

Efsanemizi derledikten sonra alan çalışması yaparak, efsanede geçen yer isimlerini tarihi bilgiler ile destekleme imkânı da bulduk. Son olarak Gündoğmuş ve çevresinde son yıllara kadar yapılan ve yayla hayatının ayrılmaz bir parçası olan geyik avcılığı üzerindeki bu efsanenin izlerinin bulmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Geyik, Efsane, Gündoğmuş, Antalya

Deer Legend, Narrated in Gundoğmuş (Antalya) and it's Villages, and an Evaluation of Legend

Abstarct

As in every region, several legends are narrated in Gundoğmuş district of Antalya. One of these legends is deer legend. The aim of this study is to reveal deer legend, and also the importance of legends in terms of our culture, literature and history, and to support the information of legend by historical data.

After compiling legend, we have performed a fieldwork and found that historical information supports place names given in the legend. Lastly, we have tried to find traces of deer legend in regional deer hunting which is indispensable part of upland life in Gundoğmuş area.

Key Words: Deer, Legends, Gündoğmuş, Antalya

Giriş

Kültür, bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği maddî ve manevî unsurların bütünü, o milletin kendine has “değerleri”dir. Gündelik hayattan devlet hayatına kadar bütün bir yaşayışı içine alan bu değerler manzumesi, kültürün konusunu teşkil eder. Dolayısıyla, dil, edebiyat, sanat, sosyal ve iktisâdi hayat vs. hep bir kültürün ortaya çıkardığı, şekillendirdiği ya da bir kültürü şekillendiren ve yaşatan unsurlardır. Yani kültür, hayatın tabii akışı içerisinde aile ve çevreden kazanılan âdeta şuur altında mevcut bir davranış biçimidir. Kültür insanoğlunun öğrenme çabasıdır. Bunu gelecek kuşaklara aktarmasıdır. İnsanlığı iyiye ve sevgiye yönelten maddî unsurlardan biridir. Ferde münhasır gibi görülen bu davranış biçimi, topluma şâmil olduğu zaman “*millî kültür*” adını alır. Dolayısıyla millî kültür, bir topluluğu “*millet*” haline getirebilir. Yani milletleşme, büyük oranda kültürel unsurların aktarımı ve paylaşımı ile tamamlanır. Fakat her kültür, her toplumu millet yapmaya da yetmez.

¹ Bu çalışma, 15-16 Kasım 2006 tarihinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen *Uluslararası Türk Kültüründe Av Sempozyumu*'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

* Yrd. Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

Türkler, tarihin her devrinde meydana getirmiş oldukları kültür birikimlerini medeniyete hediye etmişlerdir. Fakat şunu da bilmekte yarar vardır ki kültür dediğimiz şey, her toplumda farklı özellik gösterir. Yani kültür toplumların yaşama biçimleri ile ortaya çıkar. Medeniyet ise kültür birikimlerinin insanlığın hizmetine sunulmasıdır. Netice olarak kültür ve medeniyet bir bütünün parçaları gibidir. Bu iki kavramın birbirinden ayrılması mümkün değildir. Bugünkü medeniyetlerin temelinde kültür birikimi yatmaktadır. Av da, dünya kültürlerinin ve dolayısıyla Türk kültürünün de önemli bir parçasıdır.

Av, insanlık tarihi kadar eskidir. Tarih boyunca insanlar giyim ve besin ihtiyaçlarını karşılamak için, toplayıcılıktan başlamak üzere, avcılık ile uğraşmışlardır. Bu uğraş zaman içerisinde eğlence, spor, savaşa hazırlık gibi etkinliklerle günümüze kadar gelmiştir. Günümüzde, spor ve eğlence kısmını korumakla birlikte ekonomik kazanç kapısı haline de dönüşmüş diyebiliriz. Hatta Türkler avcılığı savaş öncesi yapılan bir hazırlık olarak gördükleri için savaşımlardan önce tatbikat amaçlı süreklilikle avları düzenlemişlerdir. Bu alışkanlık Selçuklular ve Osmanlılara da aynen geçmiştir. Savaş olmadığı zamanlarda hükümdarlar maiyetleri ile birlikte büyük av partileri düzenlemişlerdir (Huş, 1974, s.14; Karadavut, 2007, s.102). Türklerin av merasimleri ile ilgili, Kitâb-ı Dedem Korkut'ta da geniş bilgi mevcuttur. Dede Korkut Hikâyelerinde geyik, önemli bir av hayvanı olarak ön plana çıkar: "...yoryyalum a bigler, av avlayalım kuş kuşlayalım, sığın geyik yıkalım..." (Ergin, 1997, s.85). Yüzyıllar boyu devam eden bu uğraşın bir sonucu olarak av ve geyik ile ilgili kültür ve efsaneler de oluşmaya başlamıştır.

Av efsanesinden söz etmeden önce efsane kavramını izah etmek gerekirse; efsane, toplum ve toplumlar arasında muayyen şahıs, yer, herhangi bir şey veya olay hakkında anlatılan yaşanmış veya yaşanmamış bir hikâyedir diyebiliriz. Aslında efsaneler birçok bölgede benzer şekilde anlatılsa da bazı bölgelerde kendine özgü şekli ile de anlatılmaktadır. Efsanede hikâye, masal, menkıbe veya destan gibi halkın ortak kültür varlığının bir parçasını oluşturmaktadır. Halk kültürü ise toplumların dış etkenlerden uzak kalarak kendi imkân ve vasıtalarıyla kendi ihtiyaçları için meydana getirdikleri maddi ve manevi eserlerin bütünüdür (Kazmaz, 1995, s.727). Yani destan, efsane, masal, halk hikâyeleri ve menakıbnameler ait oldukları milletin hayallerini, ideallerini ifade eden metinlerdir (Kolcu, 2002, s.198).

Kültür, efsane, halk kültürü hakkında bu kısa bilgileri verdikten sonra, Antalya'nın Gündoğmuş ilçesine bağlı Ortaköy'de anlatılan Geyik Efsanesi'ni aktarmak istiyorum. Bu aktaracağımız efsanenin şimdilik başka bir varyantına rastlayamadık. Sadece bölgeye özgü anlatılmaktadır. Bu bakımdan önemli olduğu inancındayım. Kısaca geyik motifi üzerinde de birkaç kelime etmek gerekirse; Geyik de kurt gibi İslâm öncesi Türklerin hayatında önemli bir yere sahiptir (Çoruhlu, 2002, s.142). Geyik, Türk halk anlatılarının, inançlarının ve efsanelerinin

vazgeçilemeyen kutsal hayvanlarından birisidir (Çağatay, 1956, s.153-160). Hatta geyik motifi diğer mitlerde olduğundan daha fazla Türk mitolojisinde yer alır. Bunun için geyik, efsaneler başta olmak üzere edebiyat ürünlerinin birçoğunda işlenmiştir. Bunlara göre geyik, sevimli, çevik ve hassastır. İnsanı peşinden sürükler. Sevgilidir, sevgilinin benzeridir. Bedduası avcının soyuna da tesir eder, çocukları ölür, karısı kaçarılır. Geyik, efsanelerde dişi, beyaz, mavi ala gibi tasvir edilir. Yol göstericidir (Kolcu, 2002, s.204). Geyik, eski Türkler tarafından ecdat olarak görülmüş, onun yere ve göğe ait kut'u taşıdığına inanılmıştır. Mesela Cengiz Hanın atası bir bozkurt, onun karısı ise beyaz bir geyiktir (Atnur, 2005, s.215; Karadavut, 2007, s.102-108). Geyik, Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra İslâmi inanç motifleri ile de süslenmiştir. Bu konuda birçok çalışma olduğu için burada bu konunun detayına girmeyeceğiz.

Gündoğmuş Köylerinde Anlatılan Geyik Efsanesi

Gündoğmuş köylerinin birçoğu yakın zamana kadar kışlık ihtiyaçlarından olan hububat ve benzer ihtiyaçlarının büyük bir kısmını yakın çevreler ile birlikte Konya'nın Bozkır ilçesinden temin etmişlerdir. Çünkü Gündoğmuş arazisi dağlık olduğu için hububat üretimine elverişli değildir. Mesela 1500 yılında 94600 kile / 2431220 kg hububat cinsi üretilir iken 1555 yılında 140600 kile / 3613420 kg üretim gerçekleşmiştir. Hububat hemen hemen her köyde yetiştirilmesine rağmen köylülerin ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır. Çünkü 1500 yılında kişi başına düşen hububat miktarı 241 kg civarındadır. Aynı yıllarda Manavgat kazasında kişi başına düşen sadece buğday miktarının 210 kg ile 510 kg. (Karaca, 2010, s.133) arasında değiştiğini göz önüne alacak olursak Gündoğmuş arazisinin dağlık olması ve buğday, arpa gibi ürünleri yetiştirmeye uygun olmadığı tarihî belgelerde de kendini göstermektedir. 1555 yılındaki üretime bakacak olursak 140600 kile / 3613420 kg üretim vardır. Bu yıl ise kişi başına düşen ürün 200 kg.'dır. Üretim 1500 yılına göre % 53 artmakla birlikte nüfus oranı da aynı oranda artınca yine üretim tüketimi karşılamaktan çok uzak kalmıştır (BOA, TT 990, s.8-115; TKA, TT 172, s.31-53). Çünkü bilim adamları yaşam standartları gereği kişi başına 300 kg.'a yakın buğday tüketimi öngörmektedirler. Her iki yılın verilerine bakıldığında üretimin yeterli olmadığı görülmektedir. Mesela aynı dönemlerde arazi yapısı benzer özellik gösteren Kastamonu kazasında da kişi başına 24 kg arpa ve buğday üretimi düşmektedir (Yağcı, 1992, s.246). Yukarıda da zikrettiğimiz gibi yöre halkı buğday gibi hububat ihtiyaçlarını Manavgat ve Bozkır başta olmak üzere çevre yerlerden karşılamışlardır (Özkan, 2011, s.132-133).

Derlemiş olduğumuz efsanenin bu yol ile yakın ilgisi vardır. Kısaca bu yol hakkında da bilgi verelim. Tarihin her devresinde yollar ekonomik, sosyal ve askeri açıdan önemli olmuştur. Yolların bu önemi eski dönemlerde biraz daha ön plana çıkmaktadır. Bunun nedeni ise ilkçağ, ortaçağ ve yeniçağ boyunca yolların ve kervanların ticari özelliklerinin dışında önemli bir kültür taşıyıcısı olmasından ileri gelmektedir. Diğer bir açıdan bakacak olursak güçlü bir devlet

olmanın en önemli göstergelerinden birisi de yol ağının yoğunluğu ve güvenilirliği ile doğru orantılı olmasındandır.

Alanya ile iç bölgeler arası bağlantı en kısa şekilde efsanemiz geçtiği güzergâhtan sağlanmaktadır. Buranın önemi ve güvenilirliği nedeni ile Sultan Alaeddin Keykubad bile Alâiye'nin fethi sırasında bu güzergâhı takip etmiştir. Alanya ile Konya arasındaki ulaşımı daha kısa yoldan sağlayacak olan bu tarihi Alanya-Bozkır yolunun, açılması ve daha işlek hale getirilmesi için Osmanlı Devleti döneminde bazı girişimler olmuştur. Fakat bu girişimlerin sonuçsuz kaldığını görmekteyiz. Bu konuda dâhiliye nezâretinden Teke mutasarrıflığına yazılan bir yazı ile iktisadî ve askerî durumu dikkate alınan Alâiye-Bozkır yolunun daha işler ve kullanışlı hale getirilmesinin mümkün olmadığı bildirilmektedir. Bu bağlamda 31 Mart 1920 yılında Teke mutasarrıflığına yazılan bir yazı ile Alanya-Bozkır yolunun 120 km'lik kısmı için 1.220.000 lira masraf tutacağından bunun mümkün olmadığı bildirilmiştir. Nafia nezâretinden dâhiliye nezâretine yazılan bir yazı ile ülke genelinde 7000 km'den daha fazla yol yapımı planlandığı ifade edilmiştir. Yazının devamında ise senelik 700 km'lik yol yapımı hesaplandığı ifade ile 1 metre yolun 600 kuruşa mal olduğu açıklanmıştır. Bu yol yapımı sırasında birçok köprüler yapılacağından köprüler için 1.000.000 lira, mühendis ve işçiler için 1.300.000 liraya ihtiyaç olduğu, çalışacak personelin, mühendisin, memurun, müstahdemin maaşı ve harcamaları dikkate alınarak 20 km'si yapılan Alanya-Bozkır yolunun çok önemli olmasına rağmen şimdilik bunun mümkün olmayacağı bildirilmiştir (BOA, DH.UMVM, 72/52; 163/23). Bölgede önemli diğer bir yol ise Manavgat- Akseki ve Akseki – Beyşehir yoludur. Bu yolun açılması içinde 1919 yılı sonlarında bir çalışma yapılmıştır. 21Aralık 1919 tarihinde dahiliye nezaretine yazılan bir yazıdan Manavgat-Akseki ve Akseki-Manavgat arasında ulaşımı sağlayan şose yolun bir an evvel işler hale getirilmesi için halkın senede üç gün bu yolun yapımında çalışması için Akseki mahalli meclisinin kararı bildirilmektedir (BOA, DH.UMVM, 72/47).

Efsanemizin geçtiği yollar hakkında bu kısa açıklamaları yaptıktan sonra efsanemize geçebiliriz. Rivayetlere göre güz mevsiminde günlerden bir gün Ortaköy(Malan)'lü Arif isimli bir genç kışlık ihtiyaçlarını karşılamak üzere Bozkır'a gider. İhtiyaçlarını aldıktan sonra dönüştü, hem dinlenmek hem de hayvanların ihtiyaçlarını gidermek için yaylaya yakın bir yerde konaklar. Bu arada yanına iki kız gelir. Arif, kızlara “kızlar siz nerelisiniz, nereden geliyorsunuz” diye sorar. Kızlar da “Biz Payallar² Yörüklerindeniz³, deve⁴ kaybettik, onu

² Payallar Alanya'ya 15–20 kilometre uzaklıkta bir kasabanın ismidir.

³ Alâiye sancağı konar-göçerler açısından zengin bir yerdir. Arazi şartları ve yaylaların bol olması Yörük grupların yaşam alanlarını zenginleştirmiştir. Konar-göçerler yaşayış tarzlarının bir gereği olarak yaylak-kışlak hareketine bağlı idiler. Onların bu hayat tarzı biraz da hayvanlarına otlak bulmak düşüncesinden doğmuştur. Bununla beraber kısmî de olsa küçük çapta zirâatla meşgul oldukları da görülmektedir. Alâiye ve çevresinde yaşayan Yörüklerin XIX. yüzyılın sonlarına doğru yerleşik hayata geçtiklerini ve hayvancılıkla beraber ziraî faaliyet ile uğraştıklarını görmekteyiz. Yörüklerin Alanya sancağı genelindeki XIX. yüzyıldaki tahmini nüfusu 6735 civarındadır (BOA, MAD, 22011: 2-13; BOA, MAD.d, 21546: 2-11).

arıyoruz.” derler. Arif, kızların bu sözü üzerine biraz da kızarak “Bu mevsimde deve mi olur, bütün hayvanlar sahile indi, kış geliyor burada hiç hayvan kalmadı, siz Payallar Yörüklerinden değilsiniz, gelin ben sizin Payallarlı olup olmadığınızı anlarım”. diyerek kızların saçlarını birbirine bağlar. Fakat kızların saç çözüldü. Bunun üzerine tekrar bağlar, saçlar yine çözülür ve bu arada da kızlar kaybolur. Tabi bu esrarengiz olay karşısında Arif hem korkar hem de şaşırır ve köyüne döner.

Arif, kış geldikten sonra Alanya'ya gider ve Payallar köyü kabristanından at ile geçerken ihtiyar bir adam / bir pir-î fâni, “Oğlum dur, sana diyeceklerim var, biraz konuşalım.” der. Arif “Şimdi konuşacak zamanım yok.” diyerek ihtiyarı dinlemek istemez. Kış dönemi bitip bahar dönemi gelince Arif ve köylüleri yaylaya çıkarlar. Arif avcılığı sevdiği için arkadaşlarına, “Gelin ava gidelim,” diyerek ava gitmek ister. Fakat köylüler, “Yeni yayla yurdunda hayvanlar gezmeden dağlara ava gitmeyiz, dağları hayvanlar bir gezsin ve temizlensinler.” diyerek cevap verirler. Dağlarda cinler periler çok gezer başımıza iş gelir, diyerek Arif'in isteğini geri çevirirler. Arif arkadaşlarını dinlemeyerek tek başına ava gider. Anlatıldığına göre bir süre gittikten sonra gözüne bir geyik sürüsü görünür. Arif, geyik sürülerini takip eder. Bir süre sonra peri kızları ve kadınların geyikleri sağdıklarını görür. Kadınlardan birisi şurada avcı var, şuna nasip ayırılım da vursun, gitsin, der. Fakat bu arada ortaya çıkan üç beş delikanlı, bizim kızlarla alay eden insan gelip bir de bizden nasip mi ister, diyerek Arif'i döverler ve tüfeğini kırıp boynuna asarlar. Tam bu arada Arif'in daha önce Payallar köyü mezarlığında gördüğü ihtiyar kişi ortaya çıkarak Arif'i gençlerin elinden kurtarır. Arif'e, oğlum kızlarla dalga geçersen, benimle konuşmaya tenezzül etmezsin, gelir burada bir de dayak yersin, haydi buradan ayrıl, git, der. Akşam olunca Arif'in eve dönmeyişinden endişelenen yakınları yayla halkına haber verirler. Yayladakiler hep birlik olup Arif'i aramaya çıkarlar. Köylülerden birisi, ben “*kasnak boğazından*”⁵ gelen bir insan gördüm, der. Bunun üzerine köylüler o tarafa doğru giderler. Denilen yere geldiği zaman Arif, her tarafı kan revan içerisinde Kasnak Boğazı'nın yakınlarında baygın bir şekilde yatmaktadır. Arif eve geldikten sonra yedi gün boyunca ölü gibi yatar. Yedinci gün kendine gelir ve başından geçenleri anlatır. Bu hadiseleri anlattıktan sonra altı ay kadar yaşar ve ölür⁶.

Geyiği avlayanların cezalandırılması eski Türklerin adetlerinden kaynaklanır. Totem olarak kullanılan geyiğin gelişigüzel avlanması yasaktır, çünkü “*eski Ortaasya ve Sibiryaya inançlarına göre, totem veya ongon kabul edilen bu kutsal hayvanlar insanlara iyilik verdikleri*

⁴ Deve, Gündoğmuş ve köylerinde kullanılan önemli bir ulaşım ve yük aracıdır. 1844 yılında kaydı bulunan 20 köyde 176 adet deve vardır (BOA, ML.VRD.TMT.d., 9631, 9648, 9653).

⁵ Kasnak boğazı, bugün Malan(Ortaköy) halkı tarafından kullanılan Oğuz(Uğuz) yaylasında bir yerin ismidir.

⁶ Ramazan Özkan(2011/66), aynı zamanda babam olan Ramazan Özkan, gençliğinde Ortaköy'den Bozkır'a defalarca hububat almak ve yetiştirmiş olduğu incir, pekmez, üzüm gibi ürünleri satmak için gitmiştir.

gibi kötülük de getirirler.” Bu yüzden avcılık, tabiatın dengesini koruyarak yapılmalı, avcı her hayvanı avlamamalı idi. Türklerde yılın her günü avlanmak serbest olmadığı gibi, yavru hayvanların avlanması yasaktı ve onların büyüyüp çoğalmaları için Ekim ile Mart sonuna kadar beklenilmekteydi (Atnur, 2005, s.215; Ögel, 1989, s.35). Anadolu Türk folklor ürünlerinde çok sık rastlanan geyik avı yasağının sebebi, totemist inançlardan doğan bir yasağı düşündürmekle beraber, Türk düşüncesinde kutsal olarak kabul edilen diğer hayvanların avlanmasına yönelik böyle başka bir yasağın olmaması bu düşünceyi zayıflatmaktadır. Onun için geyik avı yasağının sebebinin dinî inançlar ve bu inançların temellerinde aramak daha doğrudur (Karadavut, 2007, s.106). Toroslardan derlenen “Toroslar, Geyik Avcısı ve Aksakallı İhtiyar” masalında da aksakallı bir ihtiyar tarafından geyik avlamaması konusunda uyarılan avcının ihtiyarın sözünü dinlemeyerek geyikleri avlaması ve bunun sonucunda dağların ruhu olan aksakallı ihtiyar tarafından cezalandırılması sonucunda dağlarda kayboluşu, bu inancın bir ürünüdür (Karadavut, 2007, s.105)

Yukarıda aktardığımız efsaneyi birçok kişiden dinleme fırsatı bulduk. Konuştuğumuz köylülerin ve avcılıkla uğraşan bazı kişilerin üzerinde bu efsanenin olumsuz izlerinin hala var olduğunu gördüm. Çünkü efsanenin anlatıldığı yerlerin geyik, cin ve perilerin idaresinde olduğu inancı hâkimdir. Bundan dolayı da avcılar arasında geyiklerin kendi başına hareket etmediğine inanılır. Bu durumun avcılar üzerindeki etkisine gelince elbette olumsuz yöndedir. Yine bu efsaneden şunu anlamaktayız ki avcılar, hayvanlar dağda gezmeden yani otlamaya çıkmadan ava gitmezler. Hayvanların dağı cinlerden ve perilerden temizlediğine inanılır. Ancak bu anlatımlara ve olumsuz izlenimlere rağmen geyik avı ve avcılığı bu bölgede yüzyıllardır süregelmiş ve sürmeye devam etmektedir.

Bölgede anlatılan diğer bir efsane daha vardır ki bu efsane, Çukurova başta olmak üzere birçok yerde anlatılmaktadır. Bu aktaracağımız efsane bölgeye özgü şekli ile şu şekildedir: Antalya Gündoğmuş sınırları içerisinde bulunan Geyik Dağında⁷ “giden gelmez dağı” denen bir yer vardır. Aslında “giden gelmez dağı” denen yer bir çukurluk⁸ alandır. Buraya giden kişinin asla bir daha yolu bulamayıp burada kaldığına inanılır. Buraya da bu kişiyi cinlilerin yönlendirdiği veya çektiği inancı vardır. Bu inancın temelinde yatan efsanemizde şu şekildedir:

⁷ Halk arasında “Giği Sultan” olarak ta ismi zikredilen Geyik Dağı ile ilgili birçok efsane anlatılmaktadır. Bu dağın eteklerinde birçok yayla bulunmaktadır.

⁸ Giden gelmez çukuru ile kendimin de bir hatırası vardır. Bu hatıra şu şekilde gerçekleşti. Geyik Dağı'nın zirvelerinde kar çukurları vardır. Köylüler yaylaya çıktıkları zaman, yazın sıcak günlerinde serinlemek için bu kar çukurlarından zaman zaman kar getirirler. Ben de 8-10 yaşlarında iken, benden yaşça büyük çocuklar ile bu çukurlardan birisine kar getirmek üzere gittim. Dönüşte bir çukurun önüne geldiğimiz zaman, yanımdakilerden birisi “sakın ha buraya inme, buraya inersen bir daha çıkamazsın ve orada ölürsün” diye beni ikaz etti. Aslında bu ikaz edilen yer, efsanede anlatılan çukurluk alandır. Buranın köylüler üzerinde çok fazla olumsuz etkisi vardır. Buraya hayvanlar dahi gitmek istese, çobanlar tarafından hayvanların inmesine engel olunmaktadır.

Ava giden bir kiři, bir geyiđin peřine dūřer. Geyik gittikçe o da gider. Geyik bir kaybolur bir gōrūnūr ve avcıyı bir daha dōnemeyeceđi yere kadar gōtūrūr. Peri ve cinlilerin insanların karřısına geyik suretinde çıktıđı inancı vardır. Bu peri veya cin de geyik olarak avcının karřısına çıkmıřtır. Avcı vadilerden birine indiđinde geyik birden kaybolur. Adamın vadiden çıkabilmesi için altına dōřek dōřeyip ipler sallarlar. Ama adam oradan çıkamayarak orada lūr. Bu efsane ile ilgili birçok yerde sōylenen tūrķūnūn bir benzeri de burada sōylenmektedir. Bu tūrķū geyik avlarken kayada veya çukurluk alanda kalıp can veren avcının hazin hikāyesini dile getirmektedir (Esen, 1986, s.159-160). Bu efsane ile ilgili olarak “*Geyik avına biyol (bir kere) giden bir daha tōvbe eder.*” (Yalman, 1977, s.399). Atasōzū en gūzel örnektir.

Ben gittim geyik avına
Geyik çekti beni kendi dađına
Tōvbeler tōvbesi geyik avına
Siz gidin gardařlar ben kaldım kayada

Ben giderken kayabaşı kar İdi
Yel vurdu da erim erim eridi
Ak bilekler tař ūstūnde ūrūdū
Siz gidin gardařlar ben kaldım kayada

Urganım kayada asılı kaldı
Esbabım sandıkta basılı kaldı
Sılada nişanlım yaslı kaldı
Siz gidin gardařlar ben kaldım kayada

Kayanın dibine çadır kursunlar
Çifte davul ifte zurna kursunlar.
Niřanlımı kūuk kardeřime versinler
Siz gidin gardařlar ben kaldım kayada

Sonuç

Anadolu'nun birçok yerinde olduđu gibi Gūndođmuř ve çevresinde de birçok efsane anlatılmaktadır. Bu efsanelerden birisi de Geyik efsanesidir. Anadolu'nun diđer yerlerinde anlatılan Geyik ve Alageyik efsanelerinin bir benzeri bōlgede anlatılmakla beraber, burada naklettiiđimiz ana efsane bōlgeye zgū biçimi biraz farklılık arz etmektedir. Diđer taraftan efsanenin avcılar ve yōre insanı ūzerindeki olumsuz izleri mevcuttur. Bu olumsuz etki geyiđin

Türk mitolojisindeki yeri ile izah edilebilir. Çünkü geyik gelişigüzel avlanan bir hayvan değildir. Geyiği gelişigüzel avlayanlar cezalandırılır. Geyiği avlayanların cezalandırılması eski Türklerin adetlerinden kaynaklanır. Bugün bu efsanenin izlerini bölgede görmek mümkündür. Çünkü avcılar hala hayvanlar otlamadan ava çıkmazlar.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BOA, *DH.UMVM*, 72/47, 52; 163/23.

BOA, *ML.VRD.TMT.d.*, 9631, 9648, 9653.

BOA, *TT 990*.

TKA, *TT 172*.

BOA, *MAD*, 21546, 22011.

Diğer Kaynaklar

Atnur, G. (2005). Kozi Körpeş ile Bayan Sulu Destanında Geyik Motifi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 28, 213-222.

Çağatay, S. (1956). Türk Halk Edebiyatında Geyiğe Dair Bazı Motifler. *TDAY-Belleten*, TTK, Ankara.153-177.

Çoruhlu, Y. (2002). Türk Mitolojisinin Anahatları. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Ergin, M. (1997). Dede Korkut Kitabı-I. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Esen, A. Ş. (1986). Anadolu Türküleri. Ankara.

Huş, S. (1974). Av Hayvanları ve Avcılık. İstanbul: Kurtulmuş Matbaası.

Karaca, B. (2010). XVI. Yüzyılda Manavgat Kazası. Isparta: Fakülte Yayınevi.

Karadavut, Z. (2007). Anadolu-Türk Folklorunda Geyik. *Milli Folklor*, 76, 102-112.

Kazmaz, S. (1995). Halk Kültürü'nün Değerlendirilmesi. *Milli Kültür Dergisi*, 392, 726-736.

Kolcu, A. İ. (2002). Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov. Ankara: Akçağ Yayınevi.

Ögel, B. (1989). Türk Mitolojisi-I. Ankara: TTKY.

Özkan, S. H. (2011). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş. Alanya: Alanya Ticaret ve Sanayi Odası.

Yağcı, Z. G. (1992). 1487 Tarihli Tapu-Tahrir Defterine Göre Kastamonu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 239-263.

Yalman, A. R. (1977). Cenupta Türkmen Oymakları- II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaynak Kişiler

Çelik, Mehmet (75), Antalya, Alanya, Karaboynuzlar (Esentepe), (Efsanenin geçtiği yaylaya yaylamak için çıkmaktadır)

Özkan, Ramazan (66), Antalya, Gündoğmuş, Ortaköy (Ortaköy nüfusuna kayıtlı olmakla birlikte 1974'ten beri Isparta'da yaşamaktadır. Aynı zamanda babam olan bu zattan bu efsaneyi birkaç defa dinleme fırsatı buldum.)

Özkan, M. Ali (71), Antalya, Gündoğmuş, Ortaköy.

Özkan, Kamil (70), Antalya, Gündoğmuş, Ortaköy.

Özdemir, Mahmut (70), Antalya, Gündoğmuş, Ortaköy.

Şanlı, Mahmut, (75), Antalya, Gündoğmuş, Ortaköy.